

III.

XENOFON

O SPRÁVĚ OBCE ATHÉNSKÉ.

a. Počtná řeč o hlavních snahách lidu Athénského.

Co do občanství Athénanůw, že tento sobě vybrali způsob řízení, nechválím jich, protože takovýto sobě zwoliwše, chtí, aby se nešlechtným lépe wedlo, nežli šlechtným. Proto tedy to nechválím. Když ale takto sobě zmýslili, ukáží, jak dobře správu tuto w obci své udržují, a jak as w tom sobě počínají, w čemž ostatním Helenům by se zdáli odporowati.¹⁾ — Napřed totiž budiž podotknuto, že u nich sprostí a lid vůbec více může než šlechticové a bohatí; a to proto, poněwadž lid pospolitý weda správu nad loděmi moc a sílu w obci zakládá; neb z něho jsou řiditelové, hlasatelové, důstojníci, přednostové i loďaři sami, a ti to zakládající moc a sílu w obci mnohem více jsou, nežli měšťané a šlechticové a bohatci.²⁾ — Když tedy vše takto zřízeno, zdáse, že spravedlivé jest, aby všickni k ouřadování připuštěni byli, jakž při losowání, takž i při rukowztažení; též

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

a. Περὶ δὲ τῆς Ἀθηναίων πολιτείας, ὅτι μὲν εἴλοντο τοῦτον τὸν τρόπον τῆς πολιτείας, οὐκ ἐπαινῶ διὰ τόδε, ὅτι, ταῦθ' ἐλόμενοι, εἴλοντο, τοὺς πονηροὺς ἄμεινον πράττειν ἢ τοὺς χρηστούς· διὰ μὲν οὖν τοῦτο οὐκ ἐπαινῶ· ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως ἐδοξεν αὐτοῖς, ὥς εὖ διασώζονται τὴν πολιτείαν, καὶ ἄλλα διαπράττονται, ἃ δοκοῦσιν ἀμαρτάνειν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, τοῦτ' ἀποδείξω.¹⁾ Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο ἐρῶ, ὅτι δικαίως αὐτόθι καὶ οἱ πένητες καὶ ὁ δῆμος πλέον ἔχει τῶν γενναίων καὶ τῶν πλουσίων, διὰ τόδε, ὅτι ὁ δῆμος ἐστὶν ὁ ἐλαύνων τὰς ναῦς, καὶ ὁ τὴν δύναμιν περιτιθεῖς τῇ πόλει· καὶ γὰρ οἱ κυβερνήται καὶ οἱ κλεισταὶ καὶ οἱ πεντηκόνταρχοι καὶ οἱ προῤῥαται καὶ οἱ ναπηγοὶ οὗτοι εἰσιν οἱ τὴν δύναμιν περιτιθέντες τῇ πόλει, πολὺ μᾶλλον ἢ οἱ πολῖται [καὶ] οἱ γενναῖοι καὶ οἱ χρηστοί.²⁾ Ἐπειδὴ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, δοκεῖ δίκαιον εἶναι, πᾶσι τῶν ἀρχῶν μετεῖναι, ἔν τε τῷ κλήρῳ καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ, καὶ

že dowoleno jest každému občanu dlelibosti rokowati.³⁾ Na to ale w takowych úřadech, slawných i méně slavných, kteří buď zachování (blaho) neb nebezpečeníství (neštěstí) všemu lidu přináší, w takovýchto úřadech, vědouce, že jim to užitečné, ani lid býti sobě neřádá; ani wolenu býti za vůdce wojské ani za welitele jízdy: neboť lid ví, že více při tom získá, když nejmohovitější w nich ouřadují, než když sám takowěto úřady spravuje. Jsouť vsáak zase úřady pro výnos a užitek domácí (hospodářství) a takové hledá lid spravowati.⁴⁾ — Mnozí se owšem diwí, že vždy a we všem sprostým a lidumilcům více moci přidávají, nežli bohatým: ale právě w tom projewují, že liduwládu udrží; nebo čím lépe se wede chudým, lidumilcům a obecnému lidu, a čím více takowýchto býwá, tím více se liduwláda zmahá; wede-li se ale dobře boháčům a wzácnějším, silný odpor sami proti sobě si stawí lidumilci. Na celé totiž zemi nejwětší protiwa (odpor) naproti liduwládě jest u wznesených; neb při těchto býwá nejmenší rozważanost i nesprawedlnost, a pak nejwětší horliwost pro šlechtické činy. Mezi pospolitým lidem pak býwá nejwětší neumělost i nepořádnost i podlost; neb chudoba mnoho jich dohání k šerednostem, a pro nedostatek lpí na mnohém člověku newychowanost a neumělost.⁵⁾ — Snad by někdo řekl, že by jim užitečno bylo, kdyby všem w raddě mluwiti dowoleno nebylo, nýbrž jen

λέγειν ἐξεῖναι τῷ βουλευμένῳ τῶν πολιτῶν.³⁾ Ἐπειτα ὁπόσαι μὲν σωτηρίαν φέρουσι τῶν ἀρχῶν χρησταὶ οὖσαι καὶ μὴ χρησταὶ ἢ κίνδυνον τῷ δήμῳ ἔπαντι, τούτων μὲν τῶν ἀρχῶν οὐδὲν δεῖται ὁ δῆμος μετεῖναι, οὔτε τῶν στρατηγικῶν κλήρων οἴονται σφίσι χρῆναι μετεῖναι, οὔτε τῶν ἱππαρχικῶν· γινώσκει γὰρ ὁ δῆμος, ὅτι πλείω ὠφελείται ἐν τῷ μὴ αὐτὸς ἀρχεῖν ταύτας τὰς ἀρχάς, ἀλλ' ἔξιν τοὺς δυνατωτέρους ἀρχεῖν. ὁπόσαι δ' εἰσὶν ἀρχαὶ μισθοφορίας ἐνεκα καὶ ὠφελείας εἰς τὸν οἶκον, ταύτας ζητεῖ ὁ δῆμος ἀρχεῖν.⁴⁾ Ἐπειτα δὲ, ὃ ἐνιοὶ θαυμάζουσιν, ὅτι πανταχοῦ πλέον νέμονται τοῖς πονηροῖς καὶ πένησι καὶ δημοτικοῖς ἢ τοῖς χρηστοῖς, ἐν αὐτῷ τούτῳ φανούνται τὴν δημοκρατίαν διασώχοντες. Οἱ μὲν γὰρ πένητες καὶ οἱ δημόται καὶ οἱ χεῖρους εὐ πράττοντες, καὶ πολλοὶ οἱ τοιοῦτοι γιγνόμενοι τὴν δημοκρατίαν αὐξοῦσιν· ἐὰν δὲ εὐ πράττωσιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ χρηστοί, ἔσχαρον τὸ ἐναντίον σφίσι αὐτοῖς καθιστάσιν οἱ δημοτικοί. Ἔστι δὲ [ἐν] πάσῃ γῇ τὸ βέλτιστον ἐναντίον τῇ δημοκρατίᾳ· ἐν γὰρ τοῖς βελτίστοις ἐνὶ ἑκolasia τε ὀλιγίστη καὶ ἀδικία, ἀκρίβεια δὲ πλείστη εἰς τὰ χρηστά· ἐν δὲ τῷ δήμῳ ἀμαθία τε πλείστη καὶ ἀταξία καὶ πονηρία· ἢ τε γὰρ πενία αὐτοὺς μάλλον ἄγει ἐπὶ τὰ αἰσχροὶ καὶ ἡ ἀπαιδευσία καὶ ἡ ἀμαθία δι' ἐνδοιαν χτημάτων ἐνεσιν ἐντοῖς τῶν ἀνθρώπων.⁵⁾ Εἴποι δ' ἂν τις, ὡς ἐχρῆν αὐτοὺς μὴ ἔξιν λέγειν πάντας ἐξῆς μηδὲ βουλευεῖν, ἀλλὰ τοὺς

nejzběhlejším a mužům nejlepší; oni ale posílají i sprosté k rokování dobře se poradili. Neb páni šlechticové rokují a radí se we věcech takových, které jim samým dobré, lidu ale nedobré bývají: nyní ale, když člověk sprostý v radě powstana mluví, vyhledává dobré své i sobě rovných. A řekl by snad někdo, což zná takovýto člověk své a lidu dobré? Oni dobře vědí, že neumělost, sprostnost a přízeň takovéhoho člověka více jim prospěje, nežli ctnost, moudrost, spolu ale i nepřízeň šlechtice.⁶⁾ — Byť by i obec dle takovýchto uspořádání ta nejlepší nebyla, přece lidu vláda nejlépe by se takto zachovala. Neb máje lid dobrými zákony dobře zřízenou obec, nechce sám v služebnosti býti, brž swobodným a vládnouti. Zdali zákony špatné, o to málo on pečuje, nebo co ty myslíš, že dobře uspořádáno není, při tom se lid mocným a swobodným stává.⁷⁾ — Hledáš-li dobře spofádané zákonodárství, hled nejprvé, aby nejvýtečnější muži zákony ustanowovali; pak aby šlechtetní trestali nešlechtetné, šlechtetní radili se w důležitostech obce, a aby se do raddy nepouštěli poseílci, ani k rokování, ani do shromáždění. Skrze takovéto výbrné muže by pak (ale) lid nejrychleji do poddanosti upadl.⁸⁾

δεξιωτάτους καὶ ἀνδρας ἀρίστους· οἱ δὲ καὶ ἐν τοῦ-
τῳ ἀρίστα βουλευόνται, ζῶντες καὶ τοὺς πονηροὺς
λέγειν. Ὅι μὲν γὰρ οἱ χρηστοὶ ἔλεγον καὶ ἐβουλευόν-
το, τοῖς ὁμοίοις σφίσιν αὐτοῖς ἦν ἀγαθὰ, τοῖς δὲ
δημοτικοῖς οὐκ ἀγαθὰ· νῦν δὲ λέγων ὁ βουλόμενος
ἀναστὰς ἄνθρωπος πονηρὸς ἐξευρίσκει τὸ ἀγαθὸν
αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῷ. Εἴποι τις ἂν, τί
ἂν οὖν γνοίῃ ἀγαθὸν αὐτῷ ἢ τῷ δήμῳ τοιοῦτος ἄν-
θρωπος; οἱ δὲ γιγνώσκουσιν, ὅτι ἡ τοῦτου ἀμαθία
καὶ πονηρία καὶ εὐνοια μᾶλλον λυσιτελεῖ, ἢ ἡ τοῦ
χρηστοῦ ἀρετὴ καὶ σοφία καὶ κακόννοια.⁶⁾ Εἴη μὲν
οὖν ἂν πόλις οὐκ ἀπὸ τοιούτων θιασιμαίων ἢ βελ-
τίστη, ἀλλ' ἡ δημοκρατία μάλιστα ἂν σώζοιτο οὕτως.
Ὁ γὰρ δῆμος οὐ βούλεται, εὐνομουμένης τῆς πό-
λεως, αὐτὸς δουλεύειν, ἀλλ' ἐλεύθερος εἶναι καὶ ἄρ-
χειν· τῆς δὲ κακονομίας αὐτῷ ὀλίγον μέλει· ὁ γὰρ
σὺ νομίζεις οὐκ εὐνομεῖσθαι, αὐτὸς ἀπὸ τούτου
ἰσχυρὸς ὁ δῆμος, καὶ ἐλεύθερός ἐστιν.⁷⁾ Εἰ δ' εὐνο-
μίαν ζητεῖς, πρῶτα μὲν ὅψει τοὺς δεξιωτάτους αὐ-
τοῖς τοὺς νόμους τιθέντας· ἔπειτα κολάσουσιν οἱ
χρηστοὶ τοὺς πονηροὺς, καὶ βουλευσούσιν οἱ χρηστοὶ
περὶ τῆς πόλεως, καὶ οὐκ ἐάσουσι μαινομένους ἄν-
θρώπους βουλεύειν οὐδὲ λέγειν οὐδὲ ἐκκλησιάζειν.
Ἀπὸ τούτων τοίνυν τῶν ἀγαθῶν τάχιστα ἂν ὁ δῆμος
εἰς δουλείαν καταπέσοι.⁸⁾

b. O otrocích.

W Athénách jest též ouplná newolníků a nájemníků netrestanost, an zde ani otroka uhoditi dowoleno není, kdežto on ani z cesty neodstoupí tobě. Za jakou příčinou toto uwedeno, powím. Kdyby totiž zákonem bylo, žeby swobodník newolníka bítí mohl, často by snad někdo buď domácího, nebo na swobodu propuštěného bil, jsa toho domnění, že by to byl otrok Athénský; neb lid tam nic lepší šat nemá, nežli otroci a podruzi (nájemníci); ba (καί) ani dle mravů lepší nejsou. A snad by se někdo diwil, že se trpí otrokům se zde krmiti, a že se skwotně wydržují: ale i toto (Athénané) činíce s rozwahou činí. Nebo kdekoliw moc lodstwa odwisla od peněžitosti, potřebí jest otrokům se přilichotiti, aby odwody (daně), které na ně činí (ukládají), dostávali, a naopak swobodných si newšímalí. A kde otroci bohatí, tamí jistě není prospěšné, aby na př. můj otrok před tebou se bál. (W Lakedaimonu se sice můj otrok tebe bojí); awšak bojí-li se twůj otrok mne, nebezpečno bude, že on mně odewzdá statek swůj, aby sám o sebe w nebezpečí nebyl. Za tou tedy příčinou rovnopráwí otrokům se swobodnými jsme zjednali; též podruhům (nájemníkům) s měšťany, poněwadž potřebuje obec nájemníků pro množství řemesel a pro lodstwo; protož tedy nápodobně i nájemníkům stejné práwo jsme učinili.⁹⁾

b. Τῶν δούλων δ' αὖ καὶ τῶν μετοίκων πλείστη ἐστὶν Ἀθήνησιν ἀκολασία, καὶ οὔτε πατάζει ἐξεστὶν αὐτόθι, οὔτε ὑπεκστήσεται σοι ὁ δοῦλος. Οὐ δ' ἐνεκεν ἐστὶ τοῦτο ἐπιχώριον, ἐγὼ φράσω· εἰ νόμος ἦν, τὸν δοῦλον ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου τύπτεσθαι ἢ τὸν μέτοικον ἢ τὸν ἀπελευθέρων, πολλὰκις ἂν, οἴηθεις εἶναι τὸν Ἀθηναῖον δοῦλον, ἐπάταξεν ἂν· ἐσθ' ἡ τὰ τε γὰρ οὐδὲν βελτίω ἔχει ὁ δῆμος αὐτόθι ἢ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ μέτοικοι, καὶ τὰ εἰδὴ οὐδὲν βελτίους εἰσὶν. Εἰ δέ τις καὶ τοῦτο θαυμάζει, ὅτι ἕως τοὺς δούλους τρυφᾷν αὐτόθι, καὶ μεγαλοπρεπῶς διατᾶσθαι ἐνίοις, καὶ τοῦτο γνώμῃ φανεῖν ἂν ποιοῦντες. Ὅπου γὰρ ναυτικὴ δύναμις ἐστίν, ἀπὸ χρημάτων ἀνάγκῃ τοῖς ἀνδραπόδοις δουλεύειν, ἵνα λαμβάνωμεν ἄς πρᾶττει ἀποφορὰς, καὶ ἐλευθέρους ἀφίεναι· ὅπου δ' εἰσὶ πλούσιοι δοῦλοι, οὐκ ἔτι ἐνταῦθα λυσιτελεῖ τὸν ἐμὸν δοῦλον σὲ δεδιέναι· (ἐν δὲ τῇ Ἀακεδαίμονι ὁ ἐμὸς δοῦλος σὲ δέδοικεν)· ἂν δὲ δεδῖη ὁ σὸς δοῦλος ἐμὲ, κινδυνεύσει καὶ τὰ χρηματὰ διδόναι τὰ ἑαυτοῦ, ὥστε μὴ κινδυνεύειν περὶ ἑαυτοῦ. Διὰ τοῦτο οὖν ἰσηγορίαν καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν· καὶ τοῖς μετοίκους πρὸς τοὺς ἀστούς, διότι δεῖται ἡ πόλις μετοίκων, διὰ τε τὸ πλῆθος τῶν τεχνῶν, καὶ διὰ τὸ ναυτικόν. Διὰ τοῦτο οὖν καὶ τοῖς μετοίκους εἰκότως τὴν ἰσηγορίαν ἐποιήσαμεν.⁹⁾

c. O hrách gymnastických a o poměru k bohatým.

Gymnastické hry a hudbu zde provozující mimo se pouští (neobstarává, newydržuje) lid, věda, že to proň není užitečné, a pak poznává, že jemu samému takovéto věci wydržovati (provozovati) nemožno;¹⁰⁾ pročez při sborech tanečních, při hrách gymnastických a při lodích trojweslowých za dobré uznávají, aby boháč i tyto sbory řídil, a lid jen tančil, a totéž při lodích a při hrách aby vše vedli boháč, lid pak zase aby jen weslowal a hrál. Nebo zaslužno jest, aby lid při tom, jenž zpívá, běhá, skáče a na lodích plowe, peníz nějaký obdržel a sám něco měl, a boháč chudšími se stali.¹¹⁾ Při soudech pak nepečuje lid o to, co spravedlivé, ale raději co jemu prospěšné.¹²⁾ U spojenců pak, přilawiwše se k nim, jak se zdá, osoučují a nenávidí šlechticů, vědouce, že panowník od poddaného newyhnutedlně nenáviděn býwá. Neb kdyby se boháč zmohl a moci byli w obcích, překrátký čas by vláda lidu trwala w Athénách; proto tedy šlechtice zlehčují, statky jim odjímají, je wyhánejí i usmrčují, sprostých však rozmnožují (a obohacují). Šlechta Athénská zase šlechtu we spojených obcích obhazuje, vědouc, že tuto po obcích vždy udržowati pro ni dobré jest. Ale někdo by snad prawil, že mocnou se stane sama obec Athénská, když

c. Τοὺς δὲ γυμναζομένους αὐτοὶ καὶ τὴν μουσικὴν ἐπιτηδεύοντας καταλέλκεν ὁ δῆμος, νομίζων, τοῦτο οὐ καλὸν εἶναι, γνοὺς, ὅτι οὐ δυνατὰ ταῦτά ἐστιν ἐπιτηδεύειν.¹⁰⁾ Ἐν ταῖς χορηγίαις αὐ καὶ γυμνασιαρχαῖς καὶ τριηραρχαῖς γινώσκουσιν, ὅτι χορηγοῦσι μὲν οἱ πλούσιοι, χορηγεῖται δὲ ὁ δῆμος· καὶ τριηραρχοῦσι καὶ γυμνασιαρχοῦσιν οἱ πλούσιοι, ὁ δὲ δῆμος τριηραρχεῖται καὶ γυμνασιαρχεῖται. Ἀξιοὺν ἄργυριον λαμβάνειν ὁ δῆμος καὶ ἔδων καὶ τρέχων καὶ ὀρχοῦμενος καὶ πλέων ἐν ταῖς ναυσὶν, ἵνα αὐτὸς τε ἔχη, καὶ οἱ πλούσιοι πένεστεροι γίγνωνται.¹¹⁾ Ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις οὐ τοῦ δικαίου αὐτοῖς μέλει μᾶλλον, ἢ τοῦ αὐτοῖς συμφέροντος.¹²⁾ Περὶ δὲ τῶν συμμάχων, οἱ ἐκπλέοντες συκοφαντοῦσιν, ὥς δοκοῦσι, καὶ μισοῦσι τοὺς χρηστοὺς, γινώσκοντες, ὅτι μισεῖσθαι μὲν ἀνάγκη τὸν ἄρχοντα ὑπὸ τοῦ ἀρχομένου· εἰ δὲ ἰσχύσουσιν οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ὀλίγιστον χρόνον ἢ ἀρχὴ ἔσται τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων. Διὰ ταῦτα οὖν τοὺς μὲν χρηστοὺς ἀτιμῶσι, καὶ χρήματα ἀφαιροῦνται, καὶ ἐξελαύνουσι, καὶ ἀποκτείνουσι. τοὺς δὲ πονηροὺς αὖξουσιν. Οἱ δὲ χρηστοὶ Ἀθηναίων τοὺς χρηστοὺς ἐν ταῖς συμμάχισι πόλεσι σώζουσι, γινώσκοντες, ὅτι σφίσιν ἀγαθόν ἐστιν, τοὺς βελτίστους σώζειν αἰεὶ ἐν ταῖς πόλεσιν. Ἐῖποι δὲ τις ἂν, ὅτι ἰσχύς ἐστιν αὕτη Ἀθηναίων, ἐὰν οἱ σύμ-

mocní jsouce spojenci statky své jí přinášejí. Lidu milci ale mají zato, že mnohem lépe jest, aby statky spojenců jeden každý z Athénanů měl, a onino majíce jen co pro živobyčí a řemesla potřebují, neschopní byli něco naproti nim zamýšletí.¹³⁾

d. *Wýhody, že spojenci do Athén za právem se plaví.*

Zdá se opět, že by lid Athénský i v tom zle se poradil, že spojence nutí za právem do Athén se plaviti; oni ale naopak, jaké v tomto jediném (kuse) dobré by lidu Athénskému bylo, dowozují; předně totiž, že z peněz soudních poplatků ročně dostávají, pak že doma sedíce beze vši plavby (k nim), spojené obce spravují, a že při tom příznivce lidu udržují a jemu odporných (odpůrců jeho) na soudech potlačují: kdežto, kdyžby každý doma své právo měl, při své nenávisti k Athénanům (nenávidě Athénany) ze svých ty by potlačoval, kteříby snad příliš příznivci byli lidu Athénskému. Že právo spojenců v Athénách, (z toho) získá lid Athénský ještě to, že předně pro obec větší desátek v přístavu má, pak máje se přitom dobře, byty, potah. aneb otroka pronajímá; jakož že i hlasatelé (bificové) lépe se mají, když spojenci tam se zdržují. Při tom pak, když by spojenci při právu v Athénách nebyli, stalo by se, že by oni jen těch z Athénanů si vážili, kteří k nim se připlavili t. vůdců, —

μαχοι δυνάτοὶ ὥς τι χρήματα εἰσφέρειν. Τοῖς δὲ δημοτικοῖς δοκεῖ μείζον ἀγαθὸν εἶναι, τὰ τῶν συμμάχων χρήματα ἕνα ἕκαστον ἔχειν Ἀθηναίων, ἑκείνους δὲ ὅσον ἔξῃ καὶ ἐργάζεσθαι, ἀδυνάτους ὄντας ἐπιβουλεύειν.¹³⁾

d. Δοκεῖ δὲ ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων καὶ ἐν τῷδε κακῶς βουλευέσθαι, ὅτι τοὺς συμμάχους ἀναγκάζουσι πλεῖν ἐπὶ δίκας Ἀθήναζε· οἱ δὲ ἀντιλογίζονται, ὅσα ἐν τούτῳ ἐν ἀγαθῇ τῇ δῆμῳ τῶν Ἀθηναίων· πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν πρυτανείων τὸν μισθὸν δι' ἐνιαυτοῦ λαμβάνειν· εἰτ' οἴκοι καθήμενοι, ἄνευ νεῶν ἐκπλου, διοικοῦσι τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας· καὶ τοὺς μὲν τοῦ δήμου σώζουσι, τοὺς δ' ἐναντίους ἀπολλύουσιν ἐν τοῖς δικαστηρίοις· εἰ δὲ οἴκοι εἶχον ἕκαστοι τὰς δίκας, ἅτε ἀχθόμενοι Ἀθηναίους, τοὺς ἂν σφῶν αὐτῶν ἀπωλλυσαν, οἵτινες φίλοι μάλιστα ἦσαν Ἀθηναίων τῇ δῆμῳ. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων τάδε κερδαίνει, τῶν δικῶν Ἀθήνησιν οὐσῶν τοῖς συμμάχοις· πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἑκατοστὴ τῇ πόλει πλείων ἢ ἐν Πειραιεὶ· ἔπειτα εἰ τῷ συνοίκῳ ἐστὶν, ἄμεινον πράττει. ἔπειτα εἰ τῷ ξενόγῳ ἐστὶν ἢ ἀνδράποδον μισθοφοροῦν· ἔπειτα οἱ κήρυκες ἄμεινον πράττουσι διὰ τὰς ἐπιδημίας τὰς τῶν συμμάχων. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ μὲν μὴ ἐπὶ δίκας ἦσαν οἱ σύμμαχοι, τοὺς ἐκπλέοντας Ἀθηναίων ἐτίμων ἂν μόνους, τοὺς τε στρατηγούς καὶ τοὺς

triarchů a vyslanců; nyní ale jedenkaždý ze spojenců přinucen jest lidu Athénskému pochlebowati, věda, že musí přijíti do Athén, před právem zde státi a soud přijímati; a toť u žádného jiného, nežli před lidem, kterýž jest zákon sám w Athénách. Na soudech musí wstříc jíti (občanu) a vstupujícího ruky se chopiti, a proto spojenci stali se nejvíce otroky lidu Athénskému. Na to pak jdouce po swém zboží w zahraničných krajinách, a za swými oudy za břehami newědomky se učí zápoliti weslem; sami totiž i sluhové jejich; nebo člověk častokráte se plavě musel wýhnoutelně wesla se chápati, a takž činí oni sami i čeledě jejich; též i jmena (pojmenování) plowecká musí se učiti, aneb w plavbě wycvičiwše se hlawními řiditeli lodí ze zkušenosti stávají se. Cwičí se totiž někteří řídící loď lehkou, jiní zas těžkou, a jiní opět z těchto na trojweslowé sestupují; mnozí pak wstoupíwše na lodě hned weslují, aniž se dřívě po celý život swůj w tom cwičili.¹⁴⁾

e. Moc Athénanů po zemi a po moři, a wjchody po moři.

Při wojsku jejich, které w Athénách nejméně dobře mají, vše tak spořádáno jest, že (Athénané) buď slabšími, buď mocnějšími nepřáteli swých býti se dokládají (dělají). Ohledně spojenců, kteřížto jim

τριηράρχους καὶ πρέσβεις· νῦν δ' ἡνάγκασται τὸν δῆμον ζολακεῖν τῶν Ἀθηναίων εἰς ἕκαστος τῶν συμμάχων, γινώσκων, ὅτι δεῖ μὲν ἀφικόμενον Ἀθήνας δίκην δοῦναι καὶ λαβεῖν, οὐκ ἐν ἄλλοις τισίν, ἀλλ' ἐν τῷ δήμῳ, ὅς ἐστι δὴ νόμος Ἀθήνησι. Καὶ ἀντιβολῆσαι ἀναγκάζεται ἐν τοῖς δικαστηρίοις, καὶ εἰσιόντός του, ἐπιλαμβάνεσθαι τῆς χειρός. Διὰ τοῦτο οὖν οἱ σύμμαχοι δοῦλοι τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καθίστασι μᾶλλον. Πρὸς δὲ τοῦτοις διὰ τὴν κτησιν τὴν ἐν τοῖς ὑπεροῖς καὶ διὰ τὰς ἀρχὰς τὰς εἰς τὴν ὑπεροῖαν, λαμβάνουσι μανθάνοντες ἐλαύνειν τῇ κώπῃ αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἀνάγκη γὰρ, ἂν θωπόν πολλὰς πλέοντα κώπην λαβεῖν καὶ αὐτὸν καὶ τὸν οἰκέτην, καὶ ὁνόματα μαθεῖν τὰ ἐν τῇ ναυτικῇ. Καὶ κυβερνῆται ἀγαθοὶ γίνονται δι' ἐμπειρίαν τε τῶν πλοίων, καὶ διὰ μελέτην· ἐμελέτησαν δὲ οἱ μὲν πλοῖον κυβερνῶντες, οἱ δὲ ὀκτάδα, οἱ δ' ἐντεῦθεν ἐπὶ τριῶν κατέστησαν· οἱ δὲ πολλοὶ ἐλαύνειν εὐθέως οἱ οἱ τε εἰσβάντες εἰς ναῦς, ἔτε ἐν παντὶ τῷ βίῳ προμεμελεγκότες.¹⁴⁾

e. Τὸ δὲ ὀπλιτικὸν αὐτοῖς, ὃ ἥκιστα δοκεῖ εὖ ἔχειν Ἀθήνησιν, οὕτω καθέστηκε· [καὶ] τῶν μὲν πολεμίων ἦττους [τε] σηᾶς αὐτοὺς ἡγοῦνται εἶναι, συμμάχων μείζους. Τῶν δὲ ὅλ' φέρουσι τὸν φόρον,

daň platí, jsou oni po zemi nejmocnější a myslí, že tím vojenskou vládu drží, když nad spojence své silnější jsou. Při tom jim štěstím i toto pozůstaveno. Jim totiž, poněvadž po zemi panují, jest možno z malých dobře obydlených měst spojené bojovati; těm ale, kteří po moři vládnou, a takováto ostrované jsou, není možné města w jedno spojití. Neboť moře u prostřed a panovníci nad mořem vládnoucí (Athéňané) jsou; a kdyby i ostrovanům možno bylo tajně sejítí se dohromady na jeden ostrow, zajdou hladem.¹⁵⁾ Na pevnině takováto města bývají všude od Athéňanů opanována; větší strachem ovládají, menší zase nucením, neb není žádného města, kteréž by nemuselo něco přivážeti a vyvážeti. Toto však by se jemu nestalo, kdyby poslušné nebylo panovníkům nad mořem.¹⁶⁾ Vládnoucím nad mořem možno tož učiniti, což po zemi nemožno, totiž popleniti někdy i zemi, mocnějších; neboť připlouti se může i tam, kdeby buď žádný odporce nebyl, aneb kde jich jen málo; a býti by i nepřátelé přišli, wstoupí se hned na lodě a odplove se; a toto čině méně nebezpečné jest, nežli když někdo na pevnině bojuje. Pak vládnoucím na moři možno, odplawati ode své obce, jak jen chtě daleko plawati; oněm však na pevnině není možno od svého vlastního (od své obce) na mnohodenní cestu se odprawiti (odejítí); neb obtížné jsou cesty a strawu

καὶ κατὰ γῆν κράτιστοί· εἰσι, καὶ νομίζουσι [τὸ ὀπλιτικὸν] ἄρχειν, εἰ τῶν συμμαχῶν κρείττονές εἰσι. Πρὸς δὲ καὶ κατὰ τύχην τι αὐτοῖς τοιοῦτον καθέστηκε· τοῖς μὲν κατὰ γῆν ἀρχομένοις οἶόν τ' ἔστιν, ἐκ μικρῶν πόλεων συνοικισθέντας ἀθρόους μάχεσθαι· τοῖς δὲ κατὰ θάλατταν ἀρχομένοις, ὅσοι νησιώται εἰσιν, οὐχ οἶόν τε συνάραςθαι εἰς τὸ αὐτὸ τὰς πόλεις. Ὡ γὰρ θάλαττα ἐν τῷ μέσῳ· οἱ δὲ κρατοῦντες θαλαττοκράτορες εἰσιν. εἰ δὲ καὶ οἶόν τε λαθεῖν συνελθούσων εἰς ταυτὸ τοῖς νησιώταις εἰς μίαν νῆσον, ἀπολοῦνται λιμῷ.¹⁵⁾ Ὀπόσαι δ' ἐν τῇ ἡπείρῳ εἰσὶ πόλεις ὑπο τῶν Ἀθηναίων ἀρχόμεναι, αἱ μὲν μεγάλαι διὰ θέος ἄρχονται, αἱ δὲ μικραὶ πάνυ διὰ χρείαν· οὐ γὰρ ἔστι πόλις οὐδεμία, ἥτις οὐ δεῖται εἰσαγεσθαι τι ἢ ἐξαγεσθαι. Ταῦτα τοίνυν οὐκ ἔσται αὐτῇ, ἐὰν μὴ ὑπήκοος ᾖ τῶν ἀρχόντων τῆς θαλάττης.¹⁶⁾ Ἐπεὶτα δὲ τοῖς ἀρχουσι τῆς θαλάττης οἶόν τ' ἔστι ποιεῖν, ἅπερ οὐ τοῖς τῆς γῆς, ἐνίοτε τέμνειν τὴν γῆν τῶν κρείττονων· παραπλεῖν γὰρ ἔξεστιν, ὅπου ἂν μηδεὶς ἢ πολέμιος, ἢ ὅπου ἂν ὀλίγοι· ἐὰν δὲ προσώσιν, ἀναβάντα ἀποπλεῖν. Καὶ τοῦτο ποιῶν ἦτιον ἀπορεῖ, ἢ ὁ περὶ παραβοηθῶν. Ἐπεὶτα δὲ τοῖς μὲν κατὰ θάλατταν ἀρχουσιν οἶόν τ' ἀποπλεῦσαι ἀπὸ τῆς σφετέρας αὐτῶν, ὅπως βούλει πλοῦν· τοῖς δὲ κατὰ γῆν οὐχ οἶόν τε ἀπὸ τῆς σφετέρας αὐτῶν ἀπελθεῖν πολλῶν ἡμερῶν ὁδόν· βραδεῖα τε γὰρ αἱ πορεῖαι, καὶ σίτον οὐχ οἶόν τε ἔχειν

na dlouhý čas sebou míti není možno po zemi jdoucimu. Též (i to při tom), že kdo (jistě) po pewnině jíti chce, přátelskými jíti musí krajinami, aneb teprv wítězství nad nimi wybojowati; plowec ale, když není mocnější nepřítel, může přistawiti (k břehu); není-li slabší této země panovník, může mořem dále plouti, až by k přátelské krajině, nebo k slabším, nežli on jest, přišel. Potom pohromy ourody, které z počasu bývají, na pewnině panující těžce nesou, lehce pak ti podlé moře; neb všechny země najednou netrpívají, a ze zachowalé (zachránené) přichází (pomoc) po moři panujícím. — Má-li se pak i na maličkosti při wládě nad mořem pamatowati, jest nejprvé to, že pomíchawše se s jinými všeliké způsoby zábaw poznávají; pak i to, že vše, co buď w Sicilii, buď w Italii, buď w Kypru, buď w Egyptě, buď w Lidii, buď w Pontu, buď w Poloponesu neb kdekoliwěk jinde jest, w jedno shromážděno býwá, což při wládě nad mořem se stává; potom slyšíce řeč každou to z té, ono zase z oné wybírají. Helenowé wůbec zvláštnosti swé milující jazyk, obyčeje i řád nábytku zvláštní zachowávají; Athénští ale všecko mají pomíchané ode všech Helenůw i cizincůw.¹⁷⁾

f. Obřady a ústavy w Athénách.

Při obětích, chrámech, slavnostech a w hájích poswátých, wida lid, že nemožno jest, aby jeden každý z chudých při hodech slavné obětował, chrámy

πολλοῦ χρόνου περὶ ἰόντα. Καὶ τὸν μὲν περὶ ἰόντα δεῖ διὰ φιλίας ἰέναι, ἢ νικᾶν μαχόμενον· τὸν δὲ πλέοντα, οὐ μὲν ἂν ἢ κρείττων, ἔξεστιν ἀποβῆναι· οὐ δὲ ἡττων, ταύτης τῆς γῆς ἔλα παραπλεῦσαι, ὥς ἂν ἐπὶ φιλίαν χώραν ἀφίκηται, ἢ ἐπὶ ἡττους αὐτοῦ. Ἐπειτα νόσους τῶν καρπῶν, αἱ ἐκ Διὸς εἰσιν, οἱ μὲν κατὰ γῆν κράτιστοι χαλεπῶς φέρουσιν, οἱ δὲ κατὰ θαλάτταν ὀφειλῶς. Οὐ γὰρ εἴμα πάντα γῆ νοσεῖ. ὥστε ἐκ τῆς εὐθηνούσης ἀφικνεῖται τοῖς τῆς θαλάττης ἄρχουσιν. Εἰ δὲ δεῖ καὶ μικροτέρων μνησθῆναι, διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης πρῶτον μὲν τρόπους εὐωχιῶν ἐξεύρον, ἐπιμυσομένοι ἀλλήλοις· καὶ ὅτι ἐν Σικελίᾳ ἡδὴ ἢ ἐν Ἰταλίᾳ ἢ ἐν Κύπρῳ ἢ ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Αὐδίᾳ ἢ ἐν τῷ Πόντῳ ἢ ἐν Πελοποννήσῳ ἢ ἄλλοθι που, ταῦτα πάντα εἰς ἐν ἡθροίσθη διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης. Ἐπειτα φωνὴν τὴν πᾶσαν ἀκούοντες ἐξελέξαντο τοῦτο μὲν ἐκ τῆς, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἰδίᾳ μᾶλλον καὶ φωνῇ καὶ διαίτῃ καὶ στήματι χρῶνται· Ἀθηναῖοι δὲ κεκραμένη ἐξ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων.¹⁷⁾

f. Θυσίας δὲ, καὶ ἱερὰ, καὶ ἑορταί, καὶ τεμένη, γνούς ὁ δῆμος, ὅτι οὐχ οἷον τέ ἐστιν ἐκάστῳ τῶν πενήτων θύειν, καὶ εὐωχεῖσθαι, καὶ κτᾶσθαι ἱερὰ,

zásobował a město krásné a velké obýval, vynalezl, jakým způsobem by se toto státí mohlo. Obec totiž obětuje mnohé veřejné žertvy, a lid rozděliv se losem o žertvy při tom hoduje. Gymnasia (rejdiště) koupele a swlékárny mají ovšem jen boháči pro sebe; lid však sobě stawí mnoho vlastních rejdišť, swlékárny a kaupele; neb lid pospolitý jich mnohem více použíwá, nežli oněch málo boháčů. ¹⁸⁾

g. Příčina, proč w Athénách bohatnou.

Mezi Heleny a cizozemci jediné Athénanům možno míti bohatství; nebo jestliže nějaká obec na dříví k budování lodí bohatá jest, kam se octne s ním, když není srozuměna s panovníkem nad mořem; a což? jestliže zase některá obec bohatá jest buď na železo, buď na ocel, aneb na len, kam to rozweze, když se nesrozumí s mocnářem na moři? Od těchto všech obcí mohu míti své lodě: od jedné totiž dříví, od druhé železo, od jiné zase ocel, od té len, od oné zase vosk. Tomu ale Athénané nedopustí, abys jinám to odvážel; a nepřátelé naši nejsou s to, aby moře opanovali. Tak já všecko, sám ničehož nedělaje, z pevniny mám po moři. Žádná jiná obec toto obé nemá; neb w té samé nebývá dříví a len pohromadě, nýbrž kde lnu nejvíce, tam kraj planý a beze dříví; ani ocel a železo z té samé obce se nedostává, ani jiné dvojce neb troje věci w obci nebývají; nýbrž to w té, ono zase w oné. Ještě pak při tom i to, že při každé pevnině buď břeh povýšený býwá, buď

καὶ πόλιν οἰκεῖν καλὴν καὶ μεγάλην, ἐξεῦρεν, ὅτῳ τρόπῳ ἔσται ταῦτα. Θύουσιν οὖν δημοσίᾳ ἢ ἐν πόλιν ἱερεῖα πολλά· ἔστι δὲ δῆμος δευωχοῦμενος, καὶ διαλαγχάνων τὰ ἱερεῖα. Καὶ γυμνάσια καὶ λουτρα καὶ ἀποδυτήρια τοῖς μὲν πλουσίοις ἔστιν ἰδία ἐνίοις· ὁ δὲ δῆμος αὐτὸς αὐτῷ οἰκοδομεῖται ἰδίᾳ παλαίστρας πολλὰς, ἀποδυτήρια, λουτρῶνας· καὶ πλείω τούτων ἀπολαύει ὁ ὄχλος, ἢ οἱ ὀλίγοι καὶ οἱ εὐδαίμονες. ¹⁸⁾

g. Τὸν δὲ πλοῦτον μόνοι οἱότ' εἰσιν ἔχειν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων· εἰ γὰρ τις πόλις πλουτεῖ ξύλοις ναυπηγησίμοις, ποῖ διαθήσεται, ἢ μὴ πείσῃ τὸν ἄρχοντα τῆς θαλάττης; τί δ', εἰ τις σιδηρῷ ἢ χαλκῷ ἢ λίνῳ πλουτεῖ πόλις, ποῖ διαθήσεται, ἢ μὴ πείσῃ τὸν ἄρχοντα τῆς θαλάττης; Ἐξ αὐτῶν μέντοι τούτων καὶ δὴ νῆές μοι εἰσὶ· παρὰ μὲν τοῦ ξύλου, παρὰ δὲ τοῦ σιδηροῦ, παρὰ δὲ τοῦ χαλκοῦ, παρὰ δὲ τοῦ λίνου, παρὰ δὲ τοῦ κηρός. Πρὸς δὲ τούτοις ἄλλο σε ἄγειν οὐκ ἐάσουσιν, οἷτινες ἀντίπαλοι ἡμῖν εἰσὶν, ἢ οὐ χρήσονται τῇ θαλάττῃ. Καὶ ἐγὼ μὲν οὐδὲν πονῶν, ἐκ τῆς γῆς πάντα ταῦτα ἔχω διὰ τὴν θάλατταν· ἄλλη δὲ οὐδεμία πόλις [δύο τούτων] ἔχει, οὐδ' ἔστι τῇ αὐτῇ ξύλα καὶ λίνον, ἀλλ' ὅπου λινόν ἐστι πλείστον, λεία χώρᾳ καὶ ἄξυλος· οὐδὲ χαλκὸς καὶ σίδηρος ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως, οὐδὲ ἄλλα δύο ἢ τρία μὲν πόλιν, ἀλλὰ τὸ μὲν τῇ, τὸ δὲ τῇ. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις παρὰ πᾶσαν ἡπειρὸν ἔστιν

ostrov přiležící, buď nějaká těsná cesta (oužina); proč panujícím po moři možno zde přistaviti a obyvatelům pevniny vzdorovati.¹⁹⁾ Jednoho se toliko Athénanům nedostává, aby totiž jsouce mořem vládnoucí i ostrov obývali; pak by dle libosti mohli jiným nátlisky činiti a dokazováti by nad mořem vládlí, ničehož by neutrpěli; aniž by zhubená nebývala zem jejich, aniž by do ní newtrhli nepřátelé: nyní ale rolníci a boháči Athénští velmi se bojí před nepřáteli. Lid o všem dobře věda, že ničehož z jeho (bohatství) mu nespálí nepřátelé, ani nezhubí, beze strachu žije a neulíká před nimi. Mimo to i jiného strachu by zproštění byli, kdyby na ostrově bydleli; nikdyby zrazeno nebylo město od některých mocnějších, ani by se brány nemohly otevřiti nepřítelům, ani by tito přikwapiti nemohli. Neb jak by se to při ostrowanech mohlo státi? dyť bydle lid na ostrově nemůže se pranic pobouřiti; nyní ale, kdyby něco povstalo (v Athénách) mají pobouřenci naději w nepříteli, tito že po zemi na pomoc jim přitáhnou. Kdyby ale na ostrově bydleli, toto by k obávání neměli.²⁰⁾ Neměwše tedy štěstí hned na začátku bydletí na ostrově, činí nyní následowně: Důvěřující se we vládu svou na moři, všecku majetnost svou na ostrowích skládají; Attické země své si newšímají a zhubiti ji nechávají, vědouce, že kdyby se jí ujali, jiného dobrého mnohem více že by zbavení byli.²¹⁾

ἢ ἀκτὴ προέχουσα ἢ νῆσος προκειμένη ἢ στενὸς πορθόντι· ὥστε ἔξεστι ἐνταῦθα ἐφορμοῦσιν τοῖς τῆς θαλάττης ἄρχουσιν λωβᾶσθαι τοὺς τὴν ἡπειρον οἰκοῦντας.¹⁹⁾ Ἐνός δὲ ἐνδεῆς εἰσιν· εἰ γὰρ νῆσον οἰκοῦντες θαλαττοκράτορες ἦσαν Ἀθηναῖοι, ὑπῆρχεν ἂν αὐτοῖς ποιεῖν μὲν κακῶς, εἰ ἡβούλοντο· πάσχειν δὲ μηδὲν, ἕως τῆς θαλάττης ἤρχον, μηδὲ τμηθῆναι τὴν ἑαυτῶν γῆν, μηδὲ προσδέχεσθαι τοὺς πολέμους· νῦν δὲ οἱ γεωργοῦντες καὶ οἱ πλούσιοι Ἀθηναίων ὑπέρχονται τοὺς πολέμους μάλλον· ὁ δὲ δῆμος, ἔτε εὖ εἰδὼς, ὅτι οὐδὲν τῶν σφῶν ἐμπερήσουσιν οὐδὲ τεμοῦσιν, ἀδεῶς ζῇ καὶ οὐχ ὑπερχόμενος αὐτούς. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἑτέρου δέους ἀπηλλαγμένοι ἂν ἦσαν, εἰ νῆσον ὄκουν, μηδέποτε προδοθῆναι τὴν πόλιν ὑπὲρ ὀλίγων, μηδὲ πύλας ἀνοιχθῆναι, μηδὲ πολέμους ἐπεισπευσεῖν· (πῶς γὰρ, νῆσον οἰκοῦντων, ταῦτ' ἂν ἐγίγνετο;) μηδ' αὐτὰς στασιάζειν τῷ δήμῳ μηδὲν, εἰ νῆσον ὄκουν· νῦν μὲν γὰρ εἰ στασιάζουσιν, ἐλπιδά ἂν ἔχοντες ἐν τοῖς πολέμοις στασιάζουσιν, ὥς κατὰ γῆν ἐπαξόμενοι· εἰ δὲ νῆσον ὄκουν, καὶ ταῦτα ἂν ἀδεῶς αὐτοῖς εἶχεν.²⁰⁾ Ἐπειδὴ οὖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἔτυχον οἰκήσαντες νῆσον, νῦν τὰδε ποιοῦσι· τὴν μὲν οὐσίαν ταῖς νήσοις παρατίθενται, πιστεύοντες τῇ ἀρχῇ τῇ κατὰ θάλατταν, τὴν δὲ Ἀττικὴν γῆν περιορῶσι, τεμνομένην, γιγνώσκοντες ὅτι, εἰ αὐτὴν ἐλεήσουσιν, ἑτέρων ἀγαθῶν μεζόνων στερησονται.²¹⁾